

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง การเปรียบเทียบการดำเนินงานของกลุ่มสตรีสหกรณ์ระหว่างกลุ่มที่ประสบความสำเร็จและกลุ่มที่ไม่สำเร็จในจังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความกระจ่างในปัญหา และดำเนินการวิจัยได้อย่างถูกต้อง โดยครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

1. บทบาทของสตรีในสังคม
2. การมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาสหกรณ์
3. แนวทางการพัฒนาสตรีในขบวนการสหกรณ์
4. การดำเนินงานโดยทั่วไปของกลุ่มสตรีสหกรณ์ในจังหวัดน่าน
5. เกณฑ์ชี้วัดกลุ่มสตรีสหกรณ์ที่มีการดำเนินงานเข้มแข็งและที่ต้องปรับปรุง
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทบาทของสตรีในสังคม

ความหมายของบทบาท

วราคม (2528) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า คือ สิ่งที่เราทำหรือหน้าที่ที่เราจะต้องทำ เมื่อเราเป็นอะไรสักอย่างหนึ่ง สิ่งที่เราทำจะต้องมาควบคู่กับสิ่งที่เราเป็น

เดมส์ค็อกซ์ (2525) ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่า เป็นการปฏิบัติตามสิทธิ หน้าที่ของสถานภาพ มีลักษณะเป็น dynamic aspects ของสถานภาพนั่นเอง ส่วนสถานภาพ (status) หมายถึง ตำแหน่ง (ในระบบใดระบบหนึ่ง) ที่บุคคลเป็นเจ้าของในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ทั้งสถานภาพและบทบาทต่างเป็นผลิตผลทางสังคม (social product) ที่ต่างไม่สามารถ คงที่อยู่ได้โดยปราศจากกันและกัน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือทั้งสถานภาพและบทบาทต่างขึ้นต่อกัน

ทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

จากการรวบรวมของ กมลรัตน์ (2527 : 50) ได้แก่

1) ทฤษฎีของราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton's Role Theory)

ราล์ฟ ลินตัน เป็นนักมานุษยวิทยาที่มีชื่อเสียงมาก เขากล่าวว่า “ตำแหน่งหรือสถานภาพ เป็นผู้กำหนดบทบาท เช่น บุคคลที่มีตำแหน่งเป็นครู ต้องแสดงพฤติกรรมเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกศิษย์ เป็นต้น ผู้ที่มีตำแหน่งจะปฏิบัติหน้าที่ได้สมบทบาทหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น บุคลิกภาพของผู้สวมบทบาท ลักษณะของสังคม ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมของสังคมนั้นด้วย”

2) ทฤษฎีของแนเดล (Nadel's Role Theory)

แนเดล เป็นนักมานุษยวิทยา เขากล่าวว่า “บทบาทคือส่วนประกอบที่ส่งผลต่อพฤติกรรม 3 ลักษณะ คือ

- (1) ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท เช่น ครูต้องพูดเก่งหรือมีอารมณ์ขัน
  - (2) ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้ เช่น เป็นครูต้องสอนหนังสือ เป็นแพทย์ต้องรักษาคนไข้ เป็นตำรวจต้องจับผู้ร้าย
  - (3) ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย เช่น ครูต้องเป็นสมาชิกคุรุสภา เป็นต้น
- ถ้ากำหนดให้ p คือ บทบาท

a คือ ส่วนประกอบที่ส่งเสริมบทบาท

b คือ ส่วนประกอบที่มีผลสำคัญต่อบทบาทและขาดมิได้

c คือ ส่วนประกอบที่เป็นไปตามกฎหมาย

ดังนั้น สามารถเขียนได้ว่า

$$P = f(a, b, c, \dots, n)$$

จากสมการอธิบายได้ว่า บทบาทจะต้องประกอบด้วยส่วนประกอบหลาย ๆ ส่วนอย่างน้อย 3 ส่วนขึ้นไปจนถึง n ส่วน”

3) ทฤษฎีของโฮมันน์ (Hormann's Role Theory)

โฮมันน์ เป็นนักสังคมวิทยา เขากล่าวว่า “บุคคลจะเปลี่ยนบทบาทไปตามตำแหน่งเสมอ ตอนกลางวันแสดงบทบาทสอนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นครู ตอนเย็นแสดงบทบาทเรียนหนังสือ เพราะมีตำแหน่งเป็นนิสิตภาคสมทบ เป็นต้น”

4) ทฤษฎีของพาร์สันส์ (Parsons's Role Theory)

พาร์สันส์ เป็นนักสังคมวิทยา เขากล่าวว่า “ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคมทำให้มนุษย์ต้องเพิ่มบทบาทของตนเอง เช่น บุคคลที่มีเพื่อนมาก ก็ต้องแสดงบทบาทมากขึ้นเป็นไปตามตัว”

จากทฤษฎีของพาร์สันส์ จะเห็นได้ชัดเจน เช่น จากสังคมเล็ก ๆ ในบ้านทุกคนจะต้องรู้จักและติดต่อกันอยู่ตลอดเวลา มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด รู้จักปฏิบัติตนต่อบิดา มารดา ญาติพี่น้องให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวกัน มีความสามัคคีต่อกัน

ส่วนในสังคมที่กว้างขึ้น เช่น สถาบันการศึกษา สถานที่ทำงาน ฯลฯ บุคคลในสถานที่ดังกล่าว จะต้องมียุทธศาสตร์สัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อให้แต่ละคนแก่การทำงานร่วมกัน ทุกคนในสังคมยังรู้จักกันมากเท่าใด ความคล่องตัวและความเป็นปึกแผ่นของสังคมยิ่งมากขึ้นเท่านั้น

5) ทฤษฎีของเมอร์ตัน (Merton's Role Theory)

เมอร์ตัน เป็นนักสังคมวิทยา เขากล่าวว่า “บุคคลแต่ละคนจะต้องมีตำแหน่งและบทบาทควบคู่กัน ไปซึ่ง ไม่เหมือนกัน บทบาทจะมีอย่างน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับลักษณะของสังคมที่เขาสังกัดอยู่ ตลอดจนลักษณะของบุคคลในสังคมนั้น”

กานดา (2521) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทของสตรีทางด้านการเกษตร : การศึกษาเปรียบเทียบเฉพาะกรณีแม่บ้านในเขตโครงการชลประทานหนองหวาย จังหวัดขอนแก่น และแม่บ้านในเขตโครงการชลประทานแม่กลองใหญ่ จังหวัดนครปฐมและจังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการสำรวจเบื้องต้นถึงบทบาทของสตรี ในการมีส่วนร่วม โดยตรง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงานอาชีพเกษตรกรรมและงานในครอบครัว ผลการศึกษาพบว่า สตรีมีบทบาทโดยตรงในอาชีพเกษตรกรรม โดยมีส่วนร่วมในเกือบทุกกิจกรรมของการเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ของครอบครัว ควบคู่ไปกับแรงงานชาย ไม่ว่าจะเป็นการไถน้าจากคูคลองเข้าแปลงนา การเตรียมดินสำหรับทำนา การปักดำ การดูแลพืชที่ปลูกโดยการดายหญ้า พรวนดิน ใส่มูล และใช้ยาปราบศัตรูพืช รวมทั้งการเก็บเกี่ยวและการจำหน่ายผลผลิตของครอบครัวอีกด้วย

ส่วนในด้านการตัดสินใจนั้นพบว่า สตรีส่วนใหญ่มีบทบาทที่สำคัญในการตัดสินใจเรื่อง การซื้ออาหารและของใช้ที่จำเป็นสำหรับครอบครัว การจำหน่ายผลผลิต การออมเงิน การเลือกชนิดของพืชที่จะปลูก ในขณะที่พ่อบ้านส่วนมากเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องการซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เพื่อการเพาะปลูก การซื้อวัว ควายสำหรับไถนา และก็พบว่ายังมีครอบครัวจำนวนไม่น้อยที่ทั้งพ่อบ้านและแม่บ้านปรึกษารือกันในการทำกิจกรรมในไร่นาเกือบทุกกิจกรรม”

มานะ (2522) กล่าวว่า ปัจจุบันสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไป การที่จะปล่อยให้ฝ่ายชายซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวทำมาหากินแต่เพียงลำพังไม่สามารถที่จะประทังครอบครัวได้เพียงพอเช่นดังแต่ก่อน ทำให้สตรีต้องเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ประกอบกับกระแสของโลกที่กำลังจะก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 กระแสแห่งความเท่าเทียมของบทบาทหญิงชายในสังคม (Gender Issues) มีมากขึ้น สตรีได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด สตรีได้รับการเลือกตั้งให้เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สักส่วนในเชิงบทบาทของสตรีในเวทีของสังคมมีมากยิ่งขึ้น โดยแท้ที่จริงแล้วสตรีนั้นมีความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไม่แตกต่างจากชาย เพียงแต่สภาพภาวะเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา ตลอดจนข้อจำกัดทางวัฒนธรรมและบรรทัดฐานทางสังคม ทำให้สตรีในชนบทมองไม่เห็นบทบาทในการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ได้ดีกว่าบทบาทในการเป็นแม่บ้าน ภรรยา และผู้ช่วยในการผลิตทางเกษตรกรรม

สุอาภา (2524) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การศึกษาบทบาทของแม่บ้านเกษตรกรในด้านสังคมและเศรษฐกิจ เพื่อการส่งเสริมในท้องที่ 4 หมู่บ้าน ตำบลทุ่งกระพัง โหม อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม” ผลการวิจัยพบว่า แม่บ้านเกษตรกรทุกคนมีบทบาททั้งในการประกอบอาชีพร่วมกับสามีและรับผิดชอบในบ้าน แต่ใช้เวลาส่วนใหญ่ทำงานในไร่นามีเวลาพักผ่อนน้อยมากไม่ค่อยมีการสังคมนอกร้าน แม้จะมีความสนใจในด้านวิชาการแผนใหม่ แต่ก็ไม่ค่อยมีเวลาไปเข้ารับการอบรมจากเจ้าหน้าที่ แม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่มีอิทธิพลในสังคมและเศรษฐกิจใน ส่วนที่ เกี่ยวข้องกับเรื่องภายในบ้าน เท่านั้น ส่วนกิจกรรมที่เกี่ยวกับสังคมและเศรษฐกิจทั้งใน ด้านประกอบอาชีพและอื่น ๆ นอกร้านยังคงยกให้สามีเป็นผู้นำ โดยที่แม่บ้านเกษตรกรอาจจะมีอิทธิพลอยู่ข้างหลัง

การมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาสหกรณ์

ยุวัฒน์ (2526) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมในกิจกรรม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจการร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ อันมีผลกระทบมาถึงตัวประชาชนเอง และการที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามี ส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา และนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแล้ว จำเป็นต้องยอมรับปรัชญาที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของกลุ่ม ขณะเดียวกันจะต้องยอมรับ ด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า มนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและการชี้แนะที่ถูกต้อง

ประภัสสร (2531) ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น วางแผน ตัดสินใจ ดำเนินการติดตามและประเมินผล และเน้นในเรื่องการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพราะสตรียังมีสถานภาพที่ด้อยกว่าบุรุษในหลายด้าน สตรีจึงเป็นกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนา แต่การพัฒนาจะมีประสิทธิผลก็ต่อเมื่อกลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา โดยเฉพาะในระดับการตัดสินใจ

ในแง่ของความเสมอภาค เป้าหมายของการมีส่วนร่วม คือ จำนวนของหญิงและชายที่เท่ากันในระดับชั้นต่าง ๆ ของสังคม แต่ในแง่ของการเสริมบทบาทและการร่วมมือกัน การมีส่วนร่วมหมายถึง การมีส่วนช่วยให้ชุมชนและสังคมได้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนา

สุวรรณมา (2531) ได้ศึกษาเรื่องบทบาทและการตื่นตัวของสตรีชนบทในการพัฒนา สหกรณ์การเกษตร ผลการศึกษาพบว่า บทบาทการมีส่วนร่วมในสหกรณ์ คือ บทบาทการมีส่วนร่วมทางตรง โดยการเข้าร่วมทำธุรกิจหรือติดต่อกับสหกรณ์โดยตรง กับบทบาทการมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยการมีส่วนร่วมในงานอาชีพของครอบครัวและงานภายในครัวเรือน จากบทบาทการมีส่วนร่วมทางอ้อมโดยการมีส่วนร่วมในงานอาชีพของครอบครัวและงานภายในครัวเรือน จากบทบาทการมีส่วนร่วมโดยตรงด้วยตนเองของสตรีสมาชิก สหกรณ์พบว่า กิจกรรมที่สตรีเข้าร่วมมากที่สุด ร้อยละ 98 คือการเข้าร่วมประชุมกลุ่มสหกรณ์ รองลงไป ร้อยละ 97 คือการติดต่อเพื่อขอกู้เงินจากสหกรณ์ ส่วนกิจกรรมที่สตรีมีส่วนร่วมน้อยที่สุด ร้อยละ 1.3 คือการสมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นกรรมการสหกรณ์

สำหรับการตื่นตัวของสตรีนั้น สตรีทุกคนในปัจจุบันทราบกันดีว่ามีโอกาสเท่าเทียมกับบุรุษ สามารถสมัครเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรได้ มีสตรีจำนวนร้อยละ 59.3 ที่คิดว่าผู้หญิงควรจะเข้าไปมีบทบาทในสหกรณ์ถ้ามีโอกาส เพราะความสามารถที่จะติดต่อธุรกิจต่าง ๆ ผู้หญิงมีมากพอ ๆ กับผู้ชาย

ศุภาพ (2525) ได้ศึกษาเรื่อง "ความคิดเห็นของแม่บ้านที่มีต่อ โครงการส่งเสริมกิจการแม่บ้าน สมาชิกสหกรณ์ ศึกษาเฉพาะหมู่บ้านศรีฐาน อำเภอป่าดิว จังหวัดยโสธร" จากการศึกษาพบว่า แม่บ้านส่วนใหญ่มีความคิดเห็นด้วยมากต่อโครงการส่งเสริมกิจกรรมแม่บ้านของสหกรณ์

สุวรรณมา (2531) ได้ทำการศึกษาเรื่อง สตรีกับการพัฒนาสหกรณ์ โดยทำการศึกษาถึงสภาพปัจจุบัน และผลของการจัดกิจกรรมกลุ่มสตรีในสหกรณ์การเกษตรมโนรมย์ จำกัด และสหกรณ์สรรคบุรี จำกัด จังหวัดชัยนาท พบว่า สตรีที่เป็นสมาชิกกิจกรรมกลุ่มสตรีให้ประโยชน์ต่อตัวสมาชิกมาก ในด้านความรู้เกี่ยวกับงานบ้านงานเรือน ช่วยเปิดหูเปิดตาให้มีความรู้รอบตัวที่ดีขึ้น ช่วยทำให้รู้จัก เพื่อนบ้านดีขึ้น ช่วยเสริมสร้างความเป็นผู้นำให้ตัวสมาชิก ทำให้เข้าใจเรื่องราวของสหกรณ์ดีขึ้น ฯลฯ เป็นต้น

ทิพวรรณ (2531) ได้ศึกษาบทบาทของสตรีชนบทในการร่วมพัฒนาสหกรณ์การเกษตร ปรากฏว่ามีบทบาทการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสหกรณ์นั้นพบว่า สตรีส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของสหกรณ์นั้น พบว่า สตรีส่วนใหญ่มีส่วนร่วม ในการติดต่อซื้อวัสดุการเกษตรจากสหกรณ์มากที่สุด ซึ่งมีส่วนร่วมในกิจการนี้พบมากที่สุด ทั้งในสตรีที่เป็นสมาชิกสหกรณ์และ ไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ ส่วน บทบาทการมีส่วนร่วมทางอ้อมต่อสหกรณ์พบว่าสตรีตัวอย่าง มีส่วนร่วมมากกว่าครึ่งในทุกด้านที่ทำการศึกษ อาทิ การตัดสินใจเกี่ยวกับการซื้อที่ดิน การกู้ยืมเงินของครอบครัว การใช้เทคโนโลยีการผลิต การเก็บรักษาเงินสดของบ้าน ฯลฯ เป็นต้น และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างสตรีตัวอย่างที่เป็นสมาชิก สหกรณ์กับไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

เรื่องความคิดเห็นต่อบทบาทการมีส่วนร่วมของสตรีในสหกรณ์ สตรีตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า สตรีควรจะเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสหกรณ์ในด้านต่าง ๆ เช่น สตรีควรรับรู้เรื่องราวของ สหกรณ์พอ ๆ กับชาย ไม่ว่าสตรีนั้นจะเป็นสมาชิกสหกรณ์หรือไม่ก็ตาม หรือเห็นว่า ในบรรดากรรมการของสหกรณ์ควรมีตัวแทนที่เป็นผู้หญิง และสตรีตัวอย่างที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ มีความคิดเห็นด้วยจำนวนมากกว่าสตรีตัวอย่างที่ไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์ ส่วนความคิดเห็นต่อบทบาทของสตรี โดยทั่ว ๆ ไป ได้แก่ ความคิดเห็นต่อข้อความ “ชายคือช้างเท้าหน้า หญิงคือช้างเท้าหลัง” พบว่า สตรีตัวอย่างมีความคิดแตกต่างกัน คือ สตรีตัวอย่างที่เป็นสมาชิกสหกรณ์มีความคิดว่า ข้อความนี้ล้ำสมัยแล้วจำนวนมากกว่าสตรีตัวอย่างที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสหกรณ์ และความ แตกต่างนี้มีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับความคิดเห็นต่อข้อความอื่น ๆ อาทิ “พ่อบ้านและแม่บ้านควรรับผิดชอบงานของครอบครัวอย่างไร” “ผู้หญิงและผู้ชาย ควรได้รับค่าจ้างเท่าเทียมกันในการทำงานอย่างเดียวกัน” “ความเท่าเทียมกันของผู้หญิงและ ผู้ชาย” ฯลฯ เป็นต้น สตรีตัวอย่าง ทั้งที่เป็นสมาชิกสหกรณ์และไม่เป็นสมาชิกสหกรณ์มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จุฑาทิพย์ (2539) ได้ทำการศึกษาสถานะเศรษฐกิจและสังคม และการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มสตรีสหกรณ์ ปรากฏว่า สมาชิกกลุ่มสตรีของสหกรณ์ตัวอย่าง ส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา และสังกัดกลุ่มสตรีสหกรณ์ ซึ่งเข้ามาโดยการชักชวนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์และมีความต้องการที่จะเป็นสมาชิกกลุ่มและส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมที่สหกรณ์จัด ส่วนการเข้าร่วมกิจกรรมเสริมรายได้ส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ และการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมี ส่วนร่วมในกิจกรรม 2 ด้าน คือ การฝึกอบรม และการทำกิจกรรมเสริมรายได้ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ และการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรม 2 ด้าน คือ การฝึกอบรม และการทำกิจกรรม

เสริมรายได้ พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการฝึกอบรมของสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ มีประการเดียว คือ การมีประสบการณ์ในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ส่วนปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำกิจกรรมเสริมรายได้มี 4 ประการ คือ

- 1) ความต้องการเป็นสมาชิกกลุ่มสตรีสหกรณ์
- 2) การยอมรับความสามารถของสตรี
- 3) การได้รับการสนับสนุนจากสามีและสมาชิกในครัวเรือน
- 4) ปัญหาค่าครองชีพ

ปัจจัยทั้ง 4 ประการนี้ ส่งผลให้สมาชิกกลุ่มสตรีสหกรณ์ทำกิจกรรมเสริมรายได้ได้อย่างสม่ำเสมอ

แนวทางการพัฒนาสตรีในขบวนการสหกรณ์

มาฆะ (2522) ได้เสนอกระบวนการในการพัฒนาสตรีในชนบทไว้ดังนี้ คือ

- 1) การสำรวจสภาพปัญหาของสตรีชนบท
- 2) กำหนดมาตรการในการแก้ไขปัญหาของสตรีชนบท
- 3) รวมกลุ่ม/จัดตั้งกลุ่มวางแผนปฏิบัติ
- 4) ทำการฝึกอบรม
- 5) ติดตามผลและสนับสนุนด้านทักษะและวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น
- 6) เพิ่มผลผลิต และแผนการบริหารธุรกิจขนาดย่อม
- 7) การพัฒนาการตลาดผลผลิต
- 8) การนำรายได้ไปปรับปรุงคุณภาพชีวิตของครอบครัว
- 9) การมีส่วนร่วมในการบริการชุมชนและการวางแผนปรับปรุงโครงการพัฒนาหมู่บ้าน

จุฑาทิพย์ (2538 : 5) ได้อธิบายไว้ในแผนแม่บทเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของสตรีในขบวนการสหกรณ์ของประเทศไทยว่า “การเข้ามามีส่วนร่วมของสตรีในขบวนการสหกรณ์ เกิดจากปัจจัยที่สำคัญ 2 ด้าน คือ ด้านแรก ปัจจัยด้านสถานภาพส่วนบุคคลของสตรีเอง ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ ความรู้ และ ทักษะที่มีต่อสหกรณ์ บุคลิกภาพส่วนบุคคลตลอดจนสภาพเศรษฐกิจของครอบครัว ด้านที่ 2 สภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้แก่ นโยบายของรัฐ กฎหมาย ข้อบังคับและระเบียบ ศาสนา ประเพณี และ ค่านิยม ตลอดจนองค์กรที่ให้การสนับสนุนการพัฒนาฯ ทั้งนี้ การเข้ามามีส่วนร่วมของสตรีในขบวนการ สหกรณ์นั้น ตัวสตรีเองจะต้องมีความพร้อมโดยสถานภาพส่วนบุคคลของสตรีจะต้องเอื้ออำนวยต่อการเข้ามามีส่วนร่วมก่อน

ประการแรก ต่อจากนั้นสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ จะเป็นปัจจัยช่วยสนับสนุน และให้โอกาสแก่สตรีที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในขบวนการสหกรณ์”

โพลิน (2539) ได้ทำการศึกษา “แนวทางในการพัฒนากลุ่มสตรีสหกรณ์” เพื่อพิจารณาว่าแนวความคิดหรือวิธีการใด ที่จะสามารถแก้ไขปัญหาวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคมของชาติได้ จากการศึกษาพบว่ากลุ่มสตรีสหกรณ์ มีศักยภาพเป็นกลุ่มที่แก้ไขปัญหาดังกล่าวได้เพราะกลุ่มสตรีสหกรณ์ที่จะจัดตั้งขึ้น มีแนวคิดหรือก่อกำเนิดมาจากเหตุผลดังนี้

1) กลุ่มสตรีสหกรณ์เป็นการรวมกลุ่มของสตรีที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานช่วยตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีกติกาในการทำงานร่วมกันมากกว่าเรียกร้องขอความช่วยเหลือจากรัฐ

2) กลุ่มสตรีสหกรณ์มีศักยภาพในการทำกิจกรรมการออมทรัพย์ การประกอบอาชีพเสริม เพื่อสร้างรายได้ให้กับครอบครัว โดยเริ่มจากความพร้อมในกลุ่ม วัตถุประสงค์ในท้องถิ่น ลดการพึ่งพาจากแหล่งภายนอก

3) กลุ่มสตรีสหกรณ์มีศักยภาพในการทำกิจกรรมเพื่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน โดยการระดมกำลังกาย ความคิด ทรัพย์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น โดยเริ่มจากแก้ไขปัญหของตนเอง ครอบครัว และชุมชน

4) สภาพการรวมกลุ่มสตรีสหกรณ์ทำให้เกิดพลังในการพัฒนาการเรียนรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์ การพัฒนาตลาด ใช้พลังของกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน

5) การสร้างอาชีพของกลุ่มจะไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ดำเนินงานในชุมชน จัดทำผลิตภัณฑ์ทางเกษตร การอนุรักษ์ธรรมชาติ ลดการอพยพแรงงานออกนอกถิ่น

นภัส (2540) ทำการศึกษาเรื่อง “สวัสดิการ สังคมเพื่อสตรีในภาคเศรษฐกิจนอกระบบในประเทศไทย” พบว่า กลุ่มที่จัดตั้งจะประสบความสำเร็จต้องมีกรอบแนวความคิดในการบริหาร และการให้บริการแก่สมาชิก ดังนี้

1) การจัดตั้งกลุ่มสตรีสหกรณ์ เกิดจากความสมัครใจ และสอดคล้องกับสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจในแต่ละท้องถิ่น

2) ขั้นตอนการดำเนินธุรกิจต้องง่าย รวดเร็ว สะดวก เหมาะสมกับระดับความรู้ของสมาชิก ที่มีความสามารถด้านการอ่าน การเขียน และคิด เพียงขั้นพื้นฐาน

3) สำนักงานของกลุ่มตั้งอยู่ภายในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียง ทำให้สะดวกแก่การติดต่อประสานงาน

4) การบริการของกลุ่ม ต้องให้บริการแก่สมาชิก ในลักษณะเพื่อนหรือครอบครัว สมาชิกที่มาติดต่อกับกลุ่มจะมีศักดิ์ศรีของความเป็นเจ้าของ ไม่เกิดรู้สึกที่ด้อยกว่าเจ้าหน้าที่

5) ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับคณะกรรมการมีลักษณะของความเป็นเพื่อนอยู่ในฐานะเดียวกัน ในแนวนอนมากกว่าความสัมพันธ์ในแนวตั้ง

จุฑาทิพย์ (2538) ได้จัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของสตรีในขบวนการสหกรณ์ ประเมินสถานการณ์และข้อเท็จจริงในเรื่อง โอกาสและข้อจำกัด เพื่อสร้าง โอกาสในการพัฒนาในประเด็นสำคัญ ๆ ดังนี้

1) โอกาสและข้อจำกัดเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของสตรี ซึ่งข้อจำกัดเกี่ยวกับปัญหาทางเศรษฐกิจ การไม่มีความรู้และไม่มั่นใจในตนเอง การไม่ยอมรับความสามารถของสตรีด้วยกันเอง รวมทั้งสตรีสหกรณ์มีภาระในหน้าที่งานแม่บ้านทำให้ไม่มีเวลาเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ในขณะที่เดียวกันการจะพัฒนาสตรีรวมทั้งแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ได้ ผู้ทำวิจัยได้ประเมินว่าโอกาสในการพัฒนายังมีอยู่สามารถที่จะดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจแก่สตรีสหกรณ์ รวมทั้งยังมี โอกาสที่จะเผยแพร่ความรู้ ตลอดจนให้การศึกษอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพของสตรีให้มีความพร้อมและมีส่วนร่วมในสหกรณ์ได้มากขึ้น

2) ในด้านนโยบายของรัฐนั้น ข้อจำกัดก็คือยังไม่มีการพัฒนาที่มุ่งศักยภาพและความพร้อมในการเป็นผู้นำแก่สตรีสหกรณ์ ตลอดจนรูปแบบการพัฒนายังไม่เป็นระบบที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง แต่โอกาสที่สามารถดำเนินการอย่างเป็นระบบและเป็นไปในทิศทางเดียวกันเป็นองค์รวม (Integration) ทั้งในการพัฒนาสถานภาพส่วนบุคคลของสตรี นโยบายรัฐ กฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบสหกรณ์ การพัฒนาปรับเปลี่ยนค่านิยมของประชาชนให้เกิดการยอมรับสตรี ตลอดจนจัดให้มีองค์กรที่จะเข้ามารับผิดชอบการพัฒนาอย่างถาวร ทั้งนี้โดยสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8

3) โอกาสและข้อจำกัดซึ่งเกิดจากศาสนา ประเพณีและค่านิยม ซึ่งทำให้ความคิดเห็นและค่านิยมของสตรีสหกรณ์อยู่ในวงแคบ ข้อจำกัดก็คือ ค่านิยมและความคิดเห็นของประชาชนและบุคลากรในขบวนการสหกรณ์บางกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายชายยังไม่ยอมรับความสามารถของสตรีสหกรณ์ ซึ่งเป็นเหตุผลที่ทำให้สตรีสหกรณ์ไม่กล้าแสดงออกในความสามารถของตนเอง และไม่ค่อยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมนอกบ้าน อย่างไรก็ตามการจะขจัดข้อจำกัดในเรื่องนี้ได้ก็คือการปรับเปลี่ยนค่านิยมของบุคลากรในขบวนการสหกรณ์รวมถึงประชาชนทุกกลุ่มทั้งชาย หญิง และเยาวชนให้เกิดการยอมรับความสามารถของสตรีสหกรณ์และตระหนักถึงบทบาทการมีส่วนร่วมระหว่างหญิงและชายในการพัฒนาสหกรณ์ ซึ่งการขจัดข้อจำกัดนี้ถือเป็น โอกาสที่ดีที่สามารถทำได้ในสถานการณ์ปัจจุบัน

การดำเนินงานโดยทั่วไปของกลุ่มสตรีสหกรณ์ในจังหวัดน่าน

กลุ่มสตรีสหกรณ์ หมายถึง กลุ่มที่เกิดจากรวมตัวของสตรีที่เป็นสมาชิกสหกรณ์ทุกประเภท รวมทั้งสตรีที่เป็นภรรยา บุตร หลาน หรือคนในครอบครัว ของสมาชิกสหกรณ์ทุกประเภท ซึ่งมีความสมัครใจมารวมกลุ่มกันเพื่อร่วมกันทำงานประกอบอาชีพเสริมหรือกิจกรรมกลุ่ม มีรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวในจังหวัดน่าน (วันที่ 31 มกราคม 2545) มีกลุ่มสตรีสหกรณ์ทั้งสิ้น 88 กลุ่ม (กลุ่มงานพัฒนาธุรกิจสหกรณ์, 2545)

วัตถุประสงค์ของกลุ่มสตรีสหกรณ์ในจังหวัดน่าน

1. เพื่อยกระดับรายได้ของครอบครัวสมาชิกสหกรณ์โดยดำเนินกิจกรรมหรือประกอบอาชีพเสริม เพื่อเป็นแกนนำของครอบครัวในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว ตลอดจนชุมชน โดยส่วนรวม
2. เพื่อร่วมกันทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัวและส่วนรวม
3. เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัว สมาชิกสหกรณ์และชุมชนในท้องถิ่นของสหกรณ์
4. เพื่อดำเนินกิจกรรมกลุ่มสตรีสหกรณ์ในจังหวัดน่าน

คุณสมบัติของสมาชิกกลุ่มสตรีสหกรณ์ในจังหวัดน่าน

1. เป็นสมาชิกสหกรณ์หรือเป็นสตรีสหกรณ์จากครอบครัวสมาชิกสหกรณ์ และมีความพร้อมที่จะดำเนินกิจกรรมกลุ่ม
2. มีความขยัน อดทน และเสียสละ
3. มีความคิดริเริ่มยอมรับการเปลี่ยนแปลงในทางที่เหมาะสม
4. มีภูมิลำเนาในท้องถิ่นดำเนินงานของกลุ่มสตรีสหกรณ์ที่ตนจะเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม

กิจกรรมของกลุ่มสตรีสหกรณ์ในจังหวัดน่าน

1. กิจกรรมด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ได้แก่ การบันทึกรายได้ของครอบครัว การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการผลิตทางการเกษตร การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าการผลิตผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เช่น การทอผ้าของชาวไทยลื้อ ผ้าลายน้ำไหล
2. กิจกรรมด้านพัฒนาสังคม ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมภูมิปัญญาชาวบ้าน และรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น
3. กิจกรรมด้านพัฒนาสุขภาพอนามัย ได้แก่ การทอผ้า และการใช้สีย้อมจากธรรมชาติ

4. กิจกรรมด้านพัฒนาสุขภาพอนามัย ได้แก่ การปลูกผักสวนครัวเพื่อบริโภค การประกอบอาหาร และถนอมอาหาร การป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยใช้พืชสมุนไพร

5. กิจกรรมพัฒนาจิตใจ ได้แก่ การปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาและงคอบายมุข สนับสนุนให้จัดทำพิธีกรรมที่ถูกต้องและประหยัด

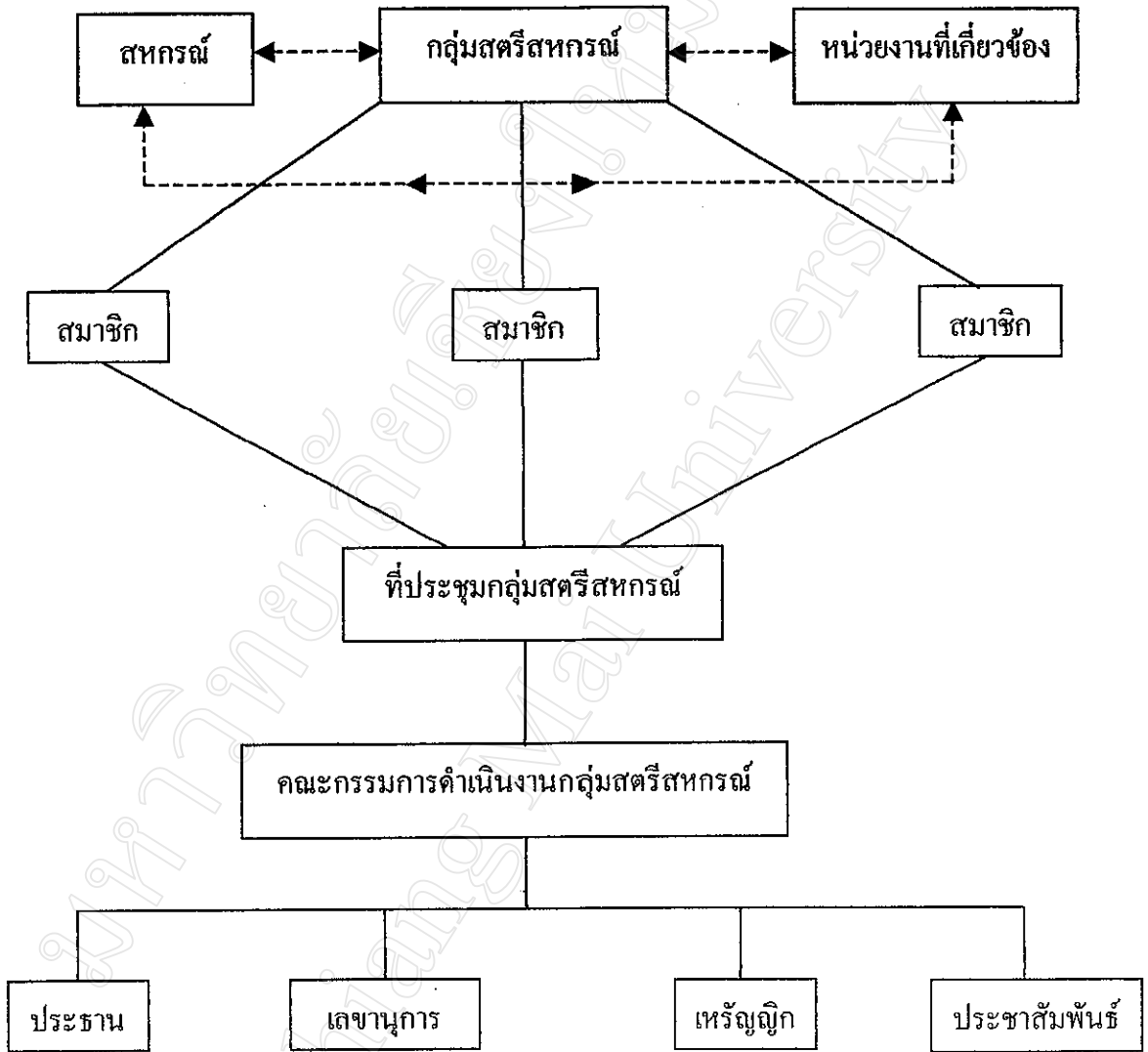
โครงสร้างของกลุ่มสตรีสหกรณ์ในจังหวัดน่าน

สมาชิกที่รวมตัวเป็นกลุ่มสตรีสหกรณ์จะดำเนินงานของกลุ่ม โดยปรึกษาหารือในที่ประชุมกลุ่มสตรีสหกรณ์ในทางปฏิบัติ สมาชิกจะเลือกคณะกรรมการดำเนินงานกลุ่มสตรีสหกรณ์ประกอบด้วยบุคคล 4 ตำแหน่งได้แก่

1. ประธาน ทำหน้าที่เป็นผู้นำกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมและบริหารงานให้เป็นไปตามนโยบายของกลุ่ม ประสานความร่วมมือระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
2. เลขานุการ ทำหน้าที่เกี่ยวกับงานด้านการจัดทำทะเบียนรายชื่อ ที่อยู่ และกิจกรรมของสมาชิก จัดบันทึกรายงานการประชุม งานเอกสารและหนังสือที่ไม่เกี่ยวกับการเงิน นัดหมายประชุมและฝึกอบรม
3. เภรัญญิก รับผิดชอบเกี่ยวกับการเงินของกลุ่ม ได้แก่ การรับชำระค่าสมัคร ค่าบำรุงประจำปี เก็บรักษาเงินสด นำเงินสดฝากธนาคาร จ่ายเงินตามมติที่ประชุมกลุ่ม ทำบัญชีรับจ่ายของกลุ่ม ทำบัญชีครุภัณฑ์ของกลุ่ม
4. ประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่ติดต่อประสานกับหน่วยงาน กับหน่วยงานต่าง ๆ และแจ้งข่าวสารแก่สมาชิกกลุ่ม ตลอดจนเผยแพร่ข่าวสารและกิจกรรมของกลุ่ม

โครงสร้างกลุ่มสตรีสหกรณ์สามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิแสดงโครงสร้างกลุ่มสตรีสหกรณ์

_____ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบของกลุ่ม

----- หมายถึง การประสานงานและสนับสนุน

เกณฑ์ชี้วัดกลุ่มสตรีสหกรณ์ ที่มีการดำเนินงานเข้มแข็งและที่ต้องปรับปรุง

เกณฑ์ชี้วัดใช้อ้างอิงเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกกลุ่มหรือผลิตภัณฑ์ตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ โดยยึดเกณฑ์เช่นเดียวกับ คณะกรรมการอำนาจการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับชาติ (กอ.นคส.)

เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกกลุ่ม/ผลิตภัณฑ์ตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ มีเกณฑ์การพิจารณาให้คะแนน แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ

1. ด้านตัวสินค้า 25 คะแนน มีรายละเอียดประกอบ 5 ข้อ คือ

1.1 มูลค่าการผลิตต่อปี	(5 คะแนน)	
มากกว่า 500,000 บาท	5	คะแนน
400,000-499,999 บาท	4	คะแนน
300,000-399,999 บาท	3	คะแนน
200,000-299,999 บาท	2	คะแนน
ต่ำกว่า 200,000 บาท	1	คะแนน
1.2 ความต่อเนื่อง	(5 คะแนน)	
ถ้ามีผลิตภัณฑ์ตลอดทั้งปี	5	คะแนน
ถ้ามีเพียงเฉพาะฤดูกาล	3	คะแนน
ถ้าไม่มีต่อเนื่อง	1	คะแนน
1.3 คุณภาพของผลิตภัณฑ์	(5 คะแนน)	
ส่วนที่เป็นอาหารแปรรูป		
มี อ.ย. รับรอง	5	คะแนน
รับรองของหน่วยงาน/จังหวัด	3	คะแนน
ไม่มีการรับรอง	1	คะแนน
ส่วนที่ไม่ใช่อาหาร		
มี สมส. รับรอง ระดับกรม	5	คะแนน
รับรองของหน่วยงาน/จังหวัด	3	คะแนน
ไม่มีการรับรอง	1	คะแนน

1.4 แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์	(5 คะแนน)
ต่างจังหวัดและต่างประเทศ	5 คะแนน
ภายในจังหวัดและต่างประเทศ	4 คะแนน
ทุกอำเภอภายในจังหวัดที่ผลิต	3 คะแนน
ภายในอำเภอที่ผลิตและระหว่างอำเภอ	2 คะแนน
ภายในอำเภอที่ผลิต	1 คะแนน

1.5 สัดส่วนการใช้วัตถุดิบในการผลิต	(5 คะแนน)
ใช้วัตถุดิบในพื้นที่มากกว่า 50%	5 คะแนน
ใช้วัตถุดิบในพื้นที่ 30%-50%	4 คะแนน
ใช้วัตถุดิบในพื้นที่น้อยกว่า 30%	3 คะแนน
ใช้วัตถุดิบนอกพื้นที่ทั้งหมด	2 คะแนน

2. ด้านชุมชน 20 คะแนน มีรายละเอียดประกอบ 4 ข้อ คือ

2.1 จำนวนสมาชิกในกลุ่ม	(5 คะแนน)
จำนวนสมาชิก 50 คนขึ้นไป	5 คะแนน
40 – 49 คน	4 คะแนน
30 – 39 คน	3 คะแนน
20 – 29 คน	2 คะแนน
ต่ำกว่า 20 คน	1 คะแนน

2.2 ทุนการดำเนินงานของกลุ่ม	(5 คะแนน)
ทุนการดำเนินงาน 50,000 บาท ขึ้นไป	5 คะแนน
40,000-49,999 บาท	4 คะแนน
30,000-39,999 บาท	3 คะแนน
20,000-29,999 บาท	2 คะแนน
ต่ำกว่า 20,000 บาท	1 คะแนน

2.3 อายุของกลุ่ม	(5 คะแนน)
อายุของกลุ่ม 9 ปีขึ้นไป	5 คะแนน
อายุของกลุ่ม 7-8 ปี	4 คะแนน
อายุของกลุ่ม 5-6 ปี	3 คะแนน
อายุของกลุ่ม 3-4 ปี	2 คะแนน
อายุของกลุ่ม 1-2 ปี	1 คะแนน

2.4 แนวทางการบริหารกลุ่ม เกี่ยวกับระบบบัญชี (5 คะแนน)

มีการบันทึกบัญชีและมีระเบียบการบริหารงาน	5	คะแนน
มีการบันทึกบัญชีอย่างเดียว	4	คะแนน
มีระเบียบในการบริหารงานอย่างเดียว	3	คะแนน
ไม่มีการบันทึกบัญชี	2	คะแนน

โดยกลุ่มที่มีคะแนนรวมเกินกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนรวมจัดเป็นกลุ่มเข้มแข็งหรือกลุ่มก้าวหน้า และกลุ่มที่มีคะแนนรวมน้อยกว่าร้อยละ 60 ของคะแนนรวมจัดเป็นกลุ่มที่ต้องปรับปรุงหรือกลุ่มพื้นฐาน

คำอธิบายหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกกลุ่ม/ผลิตภัณฑ์ ตามโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ เกณฑ์การพิจารณาให้คะแนน แบ่งออกเป็น 2 ด้าน

1. ด้านตัวสินค้า หมายถึง สินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่กลุ่มทำการผลิตในแต่ละปีที่ผ่านมา

1.1 มูลค่าการผลิต หมายถึง มูลค่าการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชนิดหนึ่งชนิดใดในช่วงระยะเวลาหนึ่งปี

1.2 ความต่อเนื่องของผลิตภัณฑ์ พิจารณาจากความสม่ำเสมอในการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์เป็นหลัก กรณีที่ผลิตสินค้าตามคำสั่งซื้อ ให้เอาระยะเวลาความสม่ำเสมอในการสั่งซื้อมาประกอบการพิจารณาเช่นเดียวกัน

1.3 คุณภาพของผลิตภัณฑ์ ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่เป็นอาหารแปรรูป หมายถึง สินค้าที่แปรรูปมาจากผลิตผลทางการเกษตรที่ใช้ในการบริโภค

ส่วนที่ไม่ใช่อาหาร หมายถึง ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม หรืออุตสาหกรรมภายในครัวเรือน รวมถึงการแปรรูปอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการบริโภค

- สมส. รับรองระดับกรม หมายถึง ตัวสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่ผ่าน สมส.ของกรมส่งเสริมสหกรณ์หรือมีหน่วยงานอื่นรับรอง

- การรับรองของหน่วยงาน/จังหวัด หมายถึง หน่วยงานระดับจังหวัดของกรมส่งเสริมสหกรณ์หรือหน่วยงานในระดับจังหวัดของหน่วยงานอื่นรับรอง

1.4 แหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ หมายถึง ตลาดในต่างประเทศ ต่างจังหวัด ตลาดภายในจังหวัดที่ผลิต ตลาดในอำเภอที่ผลิตและระหว่างอำเภอ หรือตลาดภายในอำเภอที่ผลิต

1.5 สักส่วนในการใช้วัตถุดิบในการผลิต หมายถึง ปัจจัยการผลิตหรือวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์นั้น ๆ โดยให้ความสำคัญกับการใช้วัตถุดิบหรือทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นหลัก

2. ด้านชุมชน

2.1 จำนวนสมาชิกในกลุ่ม หมายถึง การรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีตัวตนจริง โดยให้ความสำคัญกับจำนวนสมาชิกมากเป็นเกณฑ์

2.2 ทุนดำเนินงานของกลุ่ม หมายถึง ทุนที่ใช้หมุนเวียนในการผลิตของกลุ่ม รวมถึงเงินฝากในธนาคารและที่อยู่ในรูปของสินค้าคงเหลือ

2.3 อายุของกลุ่ม ให้เริ่มนับการรวมกลุ่มตามที่เกิดขึ้นจริง ทั้งจดทะเบียนเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

2.4 แนวทางการบริหารกลุ่มเกี่ยวกับระบบบัญชี ให้พิจารณาจากการบันทึกบัญชี และการมีระเบียบการบริหารงานภายในกลุ่มเป็นหลัก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มาณะ (2522) ได้ศึกษาเปรียบเทียบการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของสตรีไทยและฟิลิปปินส์ พบว่า “สตรีชนบทไทยและฟิลิปปินส์มีส่วนร่วมในการกำหนด โครงการปรับปรุงชุมชนหรือ โครงการแก้ปัญหาชุมชนน้อยมาก และการพัฒนาชุมชนด้านการเพิ่มรายได้ยังไม่สามารถสร้างให้สตรีมีความสามารถในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมในฐานะผู้วางแผน”

กรมการพัฒนาชุมชน (2524) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทและการมีส่วนร่วมของสตรีชนบททางเศรษฐกิจและสังคม” โดยศึกษาในเชิงเปรียบเทียบระหว่างสตรีชนบท 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่เคยสัมผัสกับกิจกรรมพัฒนาสตรีต่าง ๆ ของทั้งภาครัฐและภาคเอกชนมาแล้ว เช่น ในรูปแบบของการเป็นสมาชิกกลุ่มสตรีในหมู่บ้าน เคยฝึกอบรมหรือทำกิจกรรมร่วมกับกลุ่มและหน่วยงานต่าง ๆ เหล่านั้นมาแล้ว กับสตรีอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งไม่เคยสัมผัสกับกิจกรรมการพัฒนาสตรีใด ๆ มาก่อนเลย การศึกษากระทำที่กลุ่มสตรีตัวอย่างในจังหวัดลำปาง และจังหวัดชัยภูมิ ผลการศึกษาพบว่า “ไม่ว่าสตรีนั้นจะเคยได้สัมผัสกับกิจกรรมการพัฒนาสตรีมาก่อนหรือไม่ก็ตาม บทบาทและการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจและสังคมของสตรีในด้านต่าง ๆ ส่วนใหญ่ไม่มีความแตกต่างกัน โดยสตรีทั้งสองกลุ่มต่างตระหนักดีเหมือน ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็บทบาทของคณต่อชุมชน โดยเฉพาะต่อตำบลและหมู่บ้านที่ตนอยู่อาศัยหรือบทบาทของคณทางเศรษฐกิจในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำมาหากินของครอบครัวร่วมกับฝ่ายชาย”

จุฑาทิพย์ (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การเปรียบเทียบการดำเนินงานส่งเสริมการปลูก และผลิตหอมหัวใหญ่ระหว่างสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ผ่าง จำกัด และสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่แม่วาง จำกัด จังหวัดเชียงใหม่” โดยใช้การเปรียบเทียบการดำเนินงานด้านการเงินระหว่างสองสหกรณ์ พบว่า มีความแตกต่างกันเกือบทุกด้านทั้งนี้เนื่องจากสหกรณ์แต่ละแห่งมีความสามารถในการบริหารการเงินของสหกรณ์ไม่เท่ากัน สหกรณ์ที่มีจำนวนสมาชิกจำนวนมากจะสามารถสะสมเงินทุนจากการซื้อหุ้นของสมาชิกได้

ระวุฒิ (2540) ได้ศึกษาเรื่อง “ประสิทธิภาพของกลุ่มเกษตรกรตามความคิดเห็นของเกษตรกรตำบลในจังหวัดเลย” ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับการดำเนินงาน พบว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีประสิทธิภาพควรมีการดำเนินงานดังนี้

- ในประเด็นที่เกี่ยวกับคณะกรรมการกลุ่ม คณะกรรมการต้องเข้าใจระเบียบข้อบังคับของกลุ่มและบทบาทหน้าที่ของตนเอง สามารถวิเคราะห์ปัญหาของกลุ่มได้ ต้องมีความเสียสละและปฏิบัติงานตามหน้าที่อย่างเคร่งครัด และมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี

- ในประเด็นที่เกี่ยวกับสมาชิกกลุ่มเกษตรกร สมาชิกกลุ่มต้องเข้าใจและปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม มีความซื่อสัตย์ สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ และควรให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มอย่างต่อเนื่อง

- ในประเด็นของการดำเนินงานเกี่ยวกับการเงิน ก่อนการใช้เงินต้องประชุมวางแผน และมีการชี้แจงรายรับรายจ่ายทุกครั้ง มีการจัดสรรสุทธิตามข้อบังคับโดยเคร่งครัด ประเมินผลการให้เงินกู้แก่สมาชิก และอนุมัติเงินกู้ตรงตามความต้องการของสมาชิกให้มากที่สุด

- ในประเด็นที่เกี่ยวกับการดำเนินงานวัสดุ-อุปกรณ์ของกลุ่ม ควรมีการวางแผนและสำรวจการใช้ปัจจัยการผลิต ตลอดจนจัดหาปัจจัยการผลิตให้ทันฤดูกาลเพาะปลูก และมีการจัดวัสดุอุปกรณ์ให้สมาชิก ซื่อ ยืม หรือเช่า รวมทั้งจัดตั้งฉางเพื่อรวบรวมผลผลิตของสมาชิกด้วย

- ประเด็นสุดท้าย คือ การจัดการต่าง ๆ ของกลุ่ม ควรมีการวางแผนโครงการอย่างเป็นระบบมีการให้ความรู้แก่สมาชิก จัดกิจกรรมเสริมสร้างขวัญ และกำลังใจภาคเอกชน เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือกลุ่มมากขึ้น

จากการรวบรวมเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า บทบาทของสตรีในสังคม การมีส่วนร่วมของสตรีในการพัฒนาสหกรณ์ และแนวทางการพัฒนาสตรีในขบวนการสหกรณ์ในอนาคต รวมทั้งการดำเนินงานของกลุ่มสตรีสหกรณ์ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงให้ความสำคัญในการศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบการดำเนินงานของกลุ่มสตรีสหกรณ์ที่ประสบความสำเร็จและกลุ่มที่ไม่ประสบความสำเร็จในจังหวัดน่าน เพื่อเป็นแนวทางในการขยายผลต่อไป